

Etické, transparentné a zodpovedné IT

Iniciatíva Úradu podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu a IT Asociácie Slovenska

V Bratislave, 13. júna 2019.

Neetické podnikanie je vo svete rozšíreným a mimoriadne škodlivým javom. Len v oblasti odovzdaných úplatkov OECD odhaduje ich ročný objem na jeden bilión amerických dolárov.

Neetické podnikanie alebo priamo korupcia majú devastačný účinok na životnú úroveň, dôveru v justíciu a všeobecne na vládnú moc. Nehovoriac o deklasovaní hospodárskej súťaže, kvality poskytovaných služieb a tovarov či premrštených cenách.

Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu (ďalej len „ÚPPVII“) ako orgán vedenia v zmysle *Zákona 95/2019 o informačných technológiách vo verejnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov* (ďalej len „Zákon“) má v zmysle § 6 písmena a) Zákona povinnosť dodržiavať princíp **transparentnosti, proporcionality, hospodárnosti a efektívnosti**. Uvedené sa vzťahuje aj na orgány riadenia.

Aby sa tieto efekty dosiahli, nemôže ísť iba o opatrenia na strane verejnej správy. Naopak, potrebujeme, aby sa na obdobných princípoch a opatreniach zrkadlovo zhodli **zákazníci a tiež dodávatelia informačno-komunikačných technológií** (ďalej len „IKT“).

Pracovná skupina *Governance & Delivery* zriadená ÚPPVII v tomto dokumente navrhuje ÚPPVII praktické opatrenia, ktorých naplnenie prinesie výrazné obmedzenie možností pre neetické chovanie a netransparentnosť pri verejných súťažiach/verejných obstarávaníach IKT projektov vo verejnej správe.

Na základe návrhu pracovnej skupiny *Governance & Delivery* sa členovia IT Asociácie Slovenska (ďalej len „ITAS“) na Valnom zhromaždení ITAS 13. júna 2019 **prihlásili k etickým hodnotám** a praxi, ktorá bude brániť netransparentnému chovaniu a eliminuje javy, ktoré negatívne ovplyvňujú dôveru verejnosti voči podnikaniu v IKT. Valné zhromaždenie ITAS iniciatívu prijalo takmer jednohlasne, dva hlasy sa hlasovania zdržali.

Táto iniciatíva **nie je totožná s etickým kódexom**. Ide o súbor opatrení zameraných na dodávateľsko-odberateľské vzťahy, a to s dôrazom na IT. Etický kódex úradu či IT spoločnosti totiž musí zahŕňať aj iné aspekty, predovšetkým etiku a transparentnosť vo vzťahu k zamestnancom či verejnosti, otázky sociálnej zodpovednosti atď.

V tejto súvislosti štátnym úradom (orgánom verejnej moci) odporúčame:

- a) vypracovanie a schválenie vlastného etického kódexu, alebo
- b) zavedenie normy ISO 37001:2016.

Pracovná skupina *Governance & Delivery* v oboch prípadoch navrhuje, aby opatrenia uvedené Prílohe č. 1 tejto iniciatívy tvorili súčasť odporúčaných dokumentov, a aby sa zároveň zapracovali do najbližšie schvaľovanej verzie strategického dokumentu *Koncepcia riadenia informatizácie verejnej správy*.

Valné zhromaždenie ITAS dňa 13. 6. 2019 uskutočnilo nasledovné kroky:

1. **vyzvalo členské spoločnosti ITAS**, aby sa stotožnili s princípmi a praktikami uvedenými v Prílohe č. 2 tohto dokumentu;
2. **vyzvalo členské spoločnosti ITAS**, aby uvedené princípy deklarovali niektorým z uvedených spôsobov:
  - a) vypracovanie a schválenie etického kódexu spoločnosti ako jedného z riadiacich dokumentov v prípade, ak spoločnosť zatiaľ nemá etický kódex schválený,
  - b) ak má spoločnosť platný etický kódex, konfrontovanie jeho ustanovení s princípmi uvedenými v Prílohe č. 2, prípadne jeho rozšírenie či inovovanie,
  - c) zavedenie princíпов uvedených v Prílohe č. 2 do praxe prostredníctvom normy ISO 37001, ak firma má túto normu zavedenú, alebo ju plánuje zaviesť,
  - d) inú formu adaptovania princíпов uvedených v Prílohe č. 2, ak im korporátny model riadenia neumožní rozbiť zásahy do existujúceho systému spravovania spoločnosti.

ÚPPVII a ITAS zároveň vyzývajú orgány verejnej moci aj IT spoločnosti, **aby sa riadili princípmi etiky, transparentnosti a zodpovednosti v každodennej praxi.**

Príloha č. 1: Etické, transparentné a zodpovedné IT vo verejnej správe

ÚPPVII ako orgán vedenia v zmysle *Zákona 95/2019 o informačných technológiách vo verejnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov* (ďalej len „Zákon“) má v zmysle § 6, písmena a) Zákona povinnosť dodržiavať princíp transparentnosti, proporcionality, hospodárnosti a efektívnosti. Uvedené sa vzťahuje aj na orgány riadenia.

V súvislosti s tým ÚPPVII zaväzuje orgány verejnej moci (OVM) a ich pracovníkov pôsobiacich v oblasti obstarávania, nasadzovania a prevádzky IKT k dodržiavaniu nasledovných pravidiel a princípov:

Orgán vedenia, orgán riadenia a ďalšie orgány verejnej moci:

- I. budú za všetkých okolností postupovať v zmysle platných zákonov a interných pravidiel daného OVM, vrátane pravidiel zavedených na základe tejto iniciatívy;
- II. prijímú opatrenia pri verejnom obstarávaní IKT, aby nemohlo dôjsť k ovplyvňovaniu súťaží či získavaniu informácií, na ktoré uchádzači nemajú právo, či inému konaniu, ktoré môže objektívne zmeniť výsledok verejného obstarávania;
- III. nebudú od nikoho požadovať alebo prijímať peňažné úplatky alebo iné výhody v záujme získania zákazky, dodatku k zákazke alebo úľavy pri realizácii dodávky v čase, kvalite alebo objeme; sem patria aj prisľuby zamestnaní obchádzajúce bežnú náborovú prax, úľavy na účastníckych poplatkoch na konferenciách atď.;
- IV. budú eliminovať riziko, že pri dodávke informačného systému im vznikne závislosť na dodávateľovi charakteru *vendor lock-in*; pre bližšiu orientáciu viď *Koncepciu obstarávania IKT vo verejnej správe* (dostupná na <https://www.vicpremier.gov.sk/wp-content/uploads/2019/05/Koncepcia-nakupu-IT-vo-verejnej-sprave-verzia-schv%C3%A1len%C3%A1-na-PS-04.04.2019.zip>). Taktiež nebude žiadnym iným spôsobom obchádzať povinnosť obstarávať a výnimky nebude využívať nad rámec ich ducha a účelu;
- V. budú preferovať súťaž zameranú na kvalitu a budú sa vyhýbať vyhlasovaniu súťaží, v ktorých je jediným kritériom cena, s výnimkou najjednoduchších obstarávaní s jasnými požiadavkami na technické parametre komodít; v prípadoch, kde nie je technická úroveň zadania jednoznačná, alebo prichádzajú do úvahy iné varianty riešení, pristúpi k inštitútu súťaže návrhov.

Orgán vedenia:

Vytvorí prehľadný a pre užívateľov ľahko použiteľný systém zverejňovania informácií o IKT projektoch nad rámec Centrálného registra zmlúv. Tieto informácie budú zahŕňať:

- I. zmluvy OVM s IT firmami spôsobom, aby bolo zjavné, kto je dodávateľom, čo je predmetom zmluvy, aká je cena zákazky, kto sú subdodávatelia a aký podiel majú na zákazke, aké dodatky sa k zmluve urobili, čoho sa týkali a za akú cenu, kto sú koneční užívatelia výhod takejto zmluvy;

- II. zverejňovanie výsledkov IT projektov, v ktorých bude zrozumiteľne objasnené, že/či došlo k odovzdaniu projektu v zmysle zadania a rovnako aj to, aké sú prínosy projektu pre občanov, podnikateľov a verejnú správu; v prípade merateľných výsledkov projektu sa doplní informácia o dosiahnutí požadovaných parametrov v čase, kedy to nastane;
- III. priestor, kde budú IT firmy zverejňovať zoznam svojich poddodávateľov pri verejných zákazkách, pričom budú uvádzať všetkých subdodávateľov s podielom na zákazke aspoň 10%;
- IV. priestor, kde budú IT firmy zverejňovať informácie o osobách participujúcich na vzniku strategických, technických a projektových dokumentov súvisiacich s informatizáciou verejnej správy a prípravou projektov, ako aj pôsobenie zamestnancov a členov manažmentu IT spoločností v poradných a výkonných orgánoch verejnej správy;
- V. priestor, kde budú IT firmy zverejňovať informácie o zamestnancoch prijatých do exekutívnych pozícií z oblasti verejnej správy skôr ako 5 rokov po odchode z verejnej správy.

System zverejňovania informácií sa verejne odprezentuje záujemcom z radov verejnosti a médiám tak, aby ho mohli spoznať a voľne používať.

Orgán vedenia bude zároveň Rade vlády SR pre digitalizáciu verejnej správy a jednotný digitálny trh v polročných intervaloch predkladať **informáciu o orgánoch verejnej moci a spoločnostiach, ktoré sa preukázateľne zapoja do iniciatívy *Etické, transparentné a zodpovedné IT vo verejnej správe*** a budú zverejňovať informácie uvádzané vyššie.

Príloha č. 2: Etické, transparentné a zodpovedné podnikanie v IT spoločnostiach

ITAS sa na svojom Valnom zhromaždení 12. júna 2018 prihlásila k tomu, že spoločnostiam, ktoré budú obvinené z ekonomickej trestnej činnosti, bude pozastavené členstvo v asociácii a v prípade právoplatného odsúdenia im bude členstvo v asociácii zrušené. Tieto ustanovenia sa stali aj súčasťou stanov ITAS (dostupné na <https://itas.sk/wp-content/uploads/2019/03/ITAS Stanovy 2018.pdf>). Uvedené sa týka aj jednotlivcov pôsobiacich v orgánoch ITAS.

Jednou vecou je preukázané porušovanie zákona, inou je však kultúra podnikania, ktorá sa môže pohybovať na rôznych stupňoch kvality z hľadiska etiky, transparentnosti a zodpovednosti.

ITAS jasne deklaruje, že **ekonomické úspechy nemôžu byť dosahované na úkor nemorálneho, alebo dokonca protiprávneho konania**, firmy nemôžu rásť na úkor neférového potláčania konkurencie a zákazník nemôže byť ukracovaný o kvalitu a spoľahlivosť, za ktorú si platí.

Valné zhromaždenie ITAS týmto vyzýva každého člena asociácie, aby rozhodnutím generálnej riaditeľky/generálneho riaditeľa/predstavenstva/vedenia spoločnosti deklaroval, že vo svojom podnikaní bude presadzovať kultúru založenú na etike, transparentnosti a zodpovednosti. Uvedené platí pre spoločnosť ako takú, rovnako však aj pre každého jednotlivca, ktorý prispieva svojím dielom k dôvere verejnosti, dobrému menu a integrite danej IT spoločnosti. Zvlášť dôležitú rolu pritom zohráva vedenie spoločnosti a jej akcionári či spoločníci.

Pravidlá a princípy uvedené nižšie sa vzťahujú na manažmenty IT spoločností, ako aj na ľudí, ktorí určujú jej stratégiu a taktiku a v mnohých prípadoch aj na radových pracovníkov (pre zjednodušenie budeme ďalej používať termín „spoločnosť“, pričom adresáti ustanovenia sú zrejmi z kontextu).

Spoločnosť:

- I. bude za všetkých okolností postupovať v zmysle platných zákonov a vlastného etického kódexu či iných noriem chovania platných v predmetnej spoločnosti;
- II. pri účasti vo verejnom obstarávaní sa vyvaruje ovplyvňovania súťaží, uzatvárania dohôd s konkurenciou, získavania informácií, na ktoré nemá právo, alebo iného konania, ktoré môže objektívne zmeniť výsledok verejného obstarávania;
- III. nikomu nebude ponúkať, sľubovať alebo priamo poskytovať peňažné úplatky alebo iné výhody v záujme získania zákazky, dodatku k zákazke alebo úľavy pri realizácii dodávky v čase, kvalite alebo objeme; sem patria aj prisľuby zamestnaní obchádzajúce bežnú náborovú prax, úľavy na účastníckych poplatkoch na konferenciách atď.;
- IV. bude presadzovať kvalitu ako hodnotu adekvátnu cene; nebude využívať zjavné alebo skryté nedokonalosti súťaží k tomu, aby ponúkla cenu, ktorá nebude stačiť na realizáciu alebo udržateľnosť diela; naopak, na nedokonalosti súťaže upozorní v súlade so zákonnými postupmi;
- V. v prípade, že je systémovým integrátorom alebo firmou vyvíjajúcou softvérové dielo na zákazku, bude pri dodávkach informačných systémov postupovať tak, aby si nad rámec existujúceho zmluvného vzťahu nevytvárala výhody založené na *vendor lock-in*; pre bližšiu orientáciu viď *Koncepciu obstarávania IKT vo verejnej správe*

(dostupná na <https://www.vicpremier.gov.sk/wp-content/uploads/2019/05/Koncepcia-nakupu-IT-vo-verejnej-sprave-verzia-schv%C3%A1len%C3%A1-na-PS-04.04.2019.zip>);

- VI. v prípade, že je výrobcom alebo zástupcom výrobcu komodít (hardvér alebo softvér), sprístupní orgánom verejnej moci svoju distribučnú cenovú politiku, vrátane prípadných rozpätí, ktoré jej materská spoločnosť stanovila pre daný trh alebo segment trhu; tým nie je nijako dotknuté právo *vendor*a preferovať konkrétnych predajcov alebo systémových integrátorov a zohľadniť svoju preferenciu v ich nákupných cenách;
- VII. bude zverejňovať na vhodnom mieste zoznam svojich subdodávateľov pri verejných zákazkách, pričom bude uvádzať všetkých subdodávateľov s podielom na zákazke aspoň 10%; uvedené by sa malo aplikovať prioritne; ak priestor na zverejňovanie takýchto informácií nevytvorí niektorý zo subjektov verejnej správy (napríklad ÚPPVII), zriadi ho ITAS;
- VIII. bude na vhodnom mieste zverejňovať informácie o osobách participujúcich na vzniku strategických, technických a projektových dokumentov súvisiacich s informatizáciou verejnej správy a prípravou projektov, ako aj pôsobenie zamestnancov a členov manažmentu spoločnosti v poradných a výkonných orgánoch verejnej správy; ak priestor na zverejňovanie takýchto informácií nevytvorí niektorý zo subjektov verejnej správy (napríklad ÚPPVII), zriadi ho ITAS;
- IX. bude na vhodnom mieste zverejňovať informácie o zamestnancoch prijatých do exekutívnych pozícií z oblasti verejnej správy skôr ako 5 rokov po odchode z verejnej správy; ak priestor na zverejňovanie takýchto informácií nevytvorí niektorý zo subjektov verejnej správy (napríklad ÚPPVII), zriadi ho ITAS;
- X. oboznámi svojich pracovníkov a zamestnancov so Zákonom č. 54/2019 Z.z. o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti; nebude nijakým spôsobom perzekvovať pracovníkov a zamestnancov, ktorí budú postupovať v jeho zmysle bez ohľadu na to, či to bude alebo nebude mať dopad na činnosť spoločnosti;
- XI. zaviazá zamestnancov k dodržiavaniu etického kódexu spoločnosti alebo analogického dokumentu a vytvorí zamestnancom priestor na to, aby mohli prostredníctvom vhodných informačných kanálov oznámiť jeho porušovanie vedeniu spoločnosti;

Odvetvie IKT je založené na vysoko odborných znalostiach a komplikovaných riešeniach. Nedostatok informatikov na trhu tlačí ceny výkonov do hodnôt, ktoré sú pre väčšinu populácie ťažko pochopiteľné.

Informatici pritom sami nevyunikajú v zrozumiteľnom zdôvodňovaní zložitosti a náročnosti svojej práce. Aj z týchto dôvodov treba IKT sektoru pomôcť s tým, ako bude verejnosťou vnímaný.

Nevyhnutnou podmienkou je, že zapojením sa do iniciatívy budú najvyšší predstavitelia IT spoločností deklarovať záujem o túto problematiku a zároveň preberú zodpovednosť za implementáciu opatrení, jasné a zreteľné komunikovanie opatrení smerom na zamestnancov, partnerov a subdodávateľov, vytvorenie nezávislej kontroly, dôslednú evidenciu a zverejňovanie, pravidelné vyhodnocovanie a v neposlednom rade aj vyvodzovanie dôsledkov.

Uvedené opatrenia môžu výrazne napomôcť k tomu, aby zainteresovaní hráči v sektore IKT nepodliehali pokušeniam. Zároveň veríme, že ak sa táto iniciatíva uvedie do života a budú sa ňou riadiť všetci, ktorých sa týka, dôjde k zvýšeniu dôvery verejnosti k daniu vo svete IKT.